

Ob stoti obletnici smrti Antona Ažbeta

Živahni čas münchenske boeme

IGOR GEDRIH

“Niko Zupanič – Spomini na slikarja Antona Ažbeta, samozaložba Aleš Igljč, Ljubljana, 2005.”

Ob stoletnici smrti slikarja in umetnostnega pedagoga **Antona Ažbeta** (1862–1905) se samodejno izrišejo drobni, davni spomini o njegovem mestu v leksikonih in podobnih informacijah. Že pred desetletji me je presenetilo v ruskem leksikonu, kolik obseg so posvetili slovenskemu umetniku in njegovi münchenski dobi, kolik pomen so posebej pripisali njegovemu pedagoškemu delu in njegovemu vplivu ma ruske učence v njegovi umetniški šoli. Pa je v *Enciklopediji likovnih umjetnosti I* (1960) še kar zadovoljivo prikazan, v *Slovenskem velikem leksikonu* (2004) dejansko premalo, četudi upoštevamo obseg posamezne enciklopedije, v *Enciklopediji Slovenije I*

(1987) pa je Ažbe najbolj pregledno in precizno predstavljen v razlagalni specifikki. Opazno pa je, da je količina zapisanega o Ažbetu v ruski enciklopediji tako obsežna glede na to, da gre le za tujega likovnega pedagoga in umetnika.

Kakor koli že, stoletnica smrti Antona Ažbeta ima svojsko obeležje z razstavo v Narodni galeriji *Barva, svetloba, vžvljanje – Anton Ažbe in slovenski impresionisti*, s prikazom 89 umetnin iz javnih in zasebnih zbirk. Toda namen zapisa je opozoriti na *Spomine na slikarja Antona Ažbeta*, kot jih je zapisal **Niko Zupanič**. Memorativni zapisi se lahko izkažejo kot tvorno dejanje, lahko slikovito dopolnjujejo poglede in spoznanja o umetniku, tembolj, če je zapisovalec spominov ohranil nepretendenci-

ozen čut za izbrano osebo in je pri tem dovolj kritičen, a vseeno osebno izpoveden na ravni objektivnega dožemanja. Te in druge lastnosti lahko pripišemo Niku Zupaniču, ki je sam imel odziven čut za umetnost, zlasti za bistvo posebnosti Ažbetovega življenja in dejavnosti.

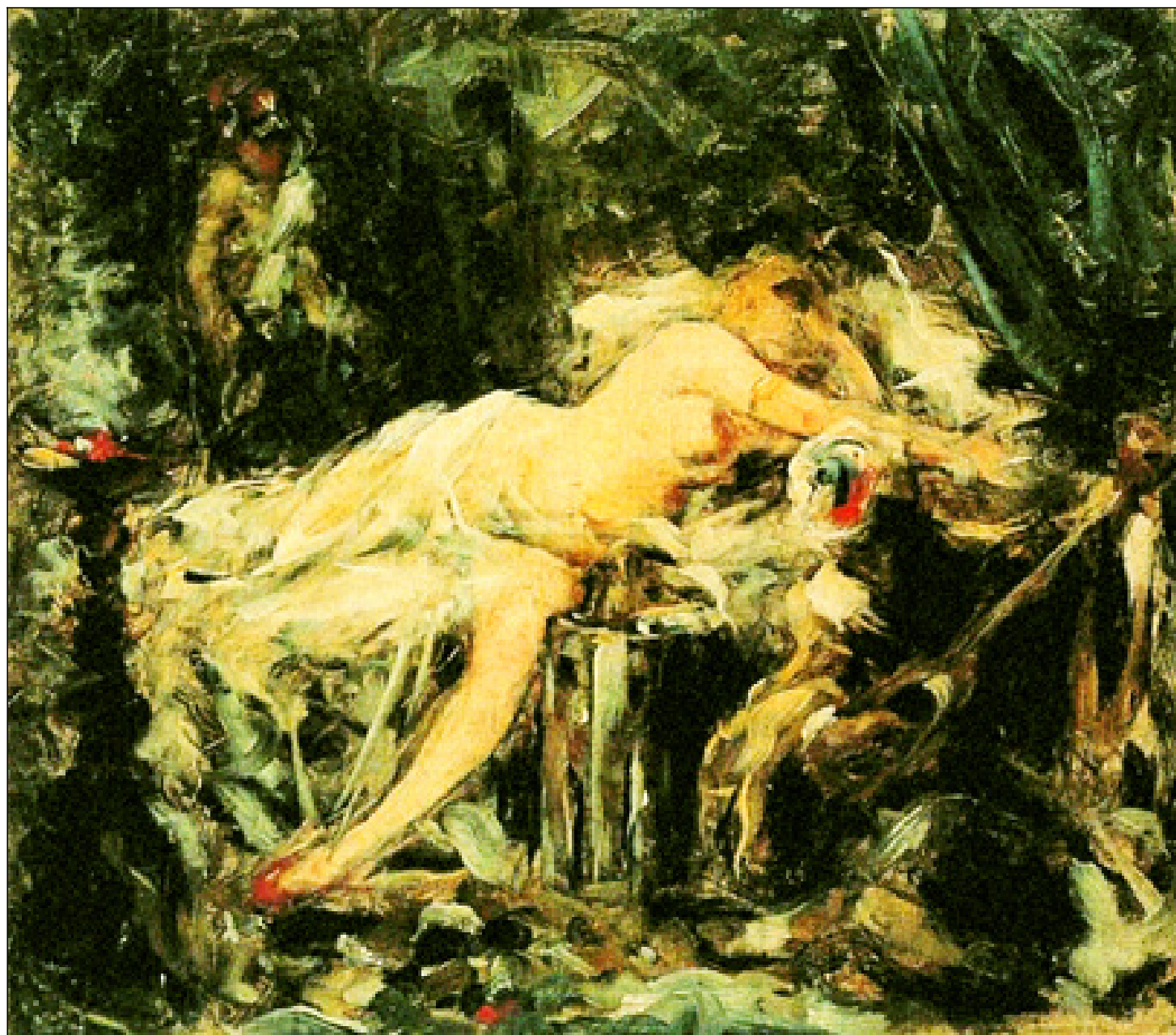
Niko Zupanič je po doktoratu leta 1904 na Dunaju prišel za dva semestra v München na Antropološki inštitut. Že na Dunaju so ga opozorili na Ažbeta kot splošno spoštovanega umetnika in pedagoga, kot na zanimivo osebnost in humanističnega rodoljuba. Zupanič je obiskal Ažbeta v njegovi slikarski šoli, se seznanil z umetnikom in pedagogom, kar je hitro privedlo do prijateljskega zblizanja, najsi je bilo kratko spricho Ažbetove zgodnje smrti. Zupanič je intenzivno opazoval Ažbeta, spoznal njegove navade in razvade, ohranil smisel za poglavitvo v nje-

govem osebnostnem življenju in pedagoški in drugi dejavnosti v ateljeju in zunaj njega; Ažbe je bil mož majhne postave, znal je biti duhovit, bil je središčna osebnost tudi v tedaj slovitem münchenskem lokalu *Simplicissimus*, ki so ga obiskovalci imenovali po domače *Simpel*. V Ažbetovi zasebni šoli se je zvrstilo med leti 1891 in do prerane smrti 1905 okoli sto učencev iz raznih koncev Evrope in iz Amerike. V tedanjem Münchnu je Ažbetova zasebna šola slovela kot vrhunska, njen mojster je znal vlivati ustvarjalnega duha svojim učencem, dopuščal jim je svobodo in inventivnost, kar je tudi sam cenil kot umetniško ustvarjalno. Drugi so znali ceniti mojstrovu širino in globino pri pedagoškem delu. Med mnogoštevilnimi učenci omenimo vsaj nekatere, med slovenskimi so bili Sternen, Jama, Jakopič in Grohar, Sternen je kar sedem let delal v Ažbetovi

šoli. Tu se je šolala Nadežda Petrovič, ki je po povratku iz Pariza prednjačila v srbskem slikarstvu. Med drugimi obiskovalci Ažbetove šole omenjamo Javlenskega, Kandinskega, Ludwika Kubo, Pacovskega, Pelikana itd. Zanimivo je, da je nemški romanopisec Leonhard Frank v avtobiografskem romanu *Links wo das Herz ist* dal podobo Ažbetove slikarske šole, predstavil Ažbeta kot genialnega učitelja, bolj nadarjeni so zapuščali akademijo, da bi se šolali pri njem. Svoje učenje je zasnoval, zelo poenostavljeno rečeno, na »kugelprincipu« in na kristalizaciji barv.

Ažbe je ustvaril sorazmerno zelo malo lastnih slik, veliko bolj se je razdajal v pedagoškem delu v svoji šoli – in pa boemskemu življenju. Mariskateri sodobnik je menil, da bi lahko slikarsko dosti več ustvaril. Vsi pa so mu priznavali vrhunski pedagoški dar, odprtost do učencev, drugih, humanizem v njem ni bila drža, ampak sestavina njegove osebnosti. Niko Zupanič je posebno poglavje namenil Umetnjakarski krčmi *Simplicissimus* in njeni lastnici Kathy Kobus. Pa Ažbetu v tem okolju. Bil je neustavljivi boem, dobrovoljnež, razgovorno živ, pivsko ogret in kadiško predan svoji razvadi. Vsakodnevno veselo življenje v *Simplu* ga je oddaljilo od lastnega slikanja in se odrazilo tudi na zdravju. Kdo vse se ni znašel od tedanjih umetniških in manj umetniških krogov v *Simplicissimu*. Lokal je imel svojega »hišnega poeta«, ki je v tem in onem odrazil »hišno kroniko«. Ažbe je bil glavna figura lokala, vedno dobrohotno pripravljen za vnete debate. Poleg likovnikov so sem radi prihajali literati, kot so Frank Wedekind, M. Halbe, Ludwig Scharf idr. Ažbe je privabljal k svoji stalni mizi znane osebnosti, nove znanke. Iz Zupaničevih spominov se da dojeti živahni čas münchenske boeme, kjer so se odvijali pogovori le na višji ravni kot v običajni krčmi, in Ažbe je rad razpravljal o umetnosti. Aleš Igljč pa je na koncu dodal lep, smiselno pregleden in strnjen življenjepis Nika Zupaniča.

Drobna knjižica *Spominov na slikarja Antona Ažbeta* je spisana v klasični maniri memoarnega pisanja. Zupanič se sicer podrobneje ne pogloblja v pedagoške vsebine in slikarski značaj Ažbeta, pove najbolj pomembno o osebnosti in ohranjanju niz dragocenih zapazanj, spoznanj in dognanj, ki tvorno dopolnjujejo podobo njegove osebnosti, narave in dejavnosti. Knjižica je prijazno in osebno barvito videvanje umetnika, bralcu pa prijetno branje, ki mu v marsičem dopolni vedenje o Ažbetu.

ANTON AŽBE – *V haremu*, olje/platno, hrani ljubljanska Narodna galerija